

- Підготовлено розділи рукопису до колективної монографії «Формування змісту профільного навчання: теоретико-методологічний аспект».
- Видруковано збірник аналітичних та емпіричних матеріалів за результатами досліджень, проведених на базі загальноосвітніх навчальних закладів м. Києва, Київської і Сумської областей (опитано 415 старшокласників та 119 учителів), що стосуються сучасного стану взаємозв'язку інваріантної та варіативної складових змісту профільного навчання (обсяг — 1,86 обл.-вид. арк.); алфавітні покажчики друківаних праць (1996—2016) наукових співробітників відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України за назвами, категоріями та прізвищами (видання присвячене 90-річчю від дня заснування Інституту педагогіки) (обсяг — 11,25 обл.-вид. арк.).

Результати науково-дослідної роботи відділу дидактики активно використовувалися співробітниками у процесі підготовки нормативних документів і розвантаження програми з української мови для шкіл з російською мовою навчання (10—11-й кл.) (у співпраці з МОН України), аналітичних матеріалів (на виконання доручень Президії НАПН України), у роботі з педагогічними й учнівськими колективами ЗНЗ, які беруть участь у Всеукраїнських експериментах; узагальнені у формі статей, матеріалів конференцій і тез науковців відділу.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ЄДНОСТІ ЙОГО ІНВАРІАНТНОЇ І ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВИХ

Г. О. Васьківська, д. пед. н.

Окреслюючи теоретичні та методологічні основи формування змісту профільного навчання, зазначимо, що основними детермінантами цього процесу є потреби суспільства й особистості, орієнтація освіти на перспективи розвитку науки, техніки, виробництва, сфери послуг тощо. Розроблення змісту профільного навчання здійснюється відповідно до основних тенденцій розвитку освіти — особистісної та компетентісної орієнтації, спрямованості на максимальний розвиток особистості, пріоритету загальнолюдських цінностей, патріотичного виховання, відкритості, доступності, практичної значущості знань та вмій.

Профільне навчання має ґрунтуватися на: наданні учням якісної освіти, що сприятиме розвитку системного мислення учнів, орієнтованого на синтез різних знань, інтеграцію підходів, багатофакторне, міждисциплінарне усвідомлення проблем у контексті суспільних, екологічних, загальнолюдських аспектів; здатності до критичного сприйняття, всебічної оцінки різних явищ з урахуванням їх соціальних, економічних, екологічних та інших характеристик; вихованні ініціативної, творчої особистості, спроможної розв'язувати різноманітні практичні та духовні проблеми. Актуальність постановки таких завдань викликана тенденціями розвитку систем освіти провідних країн світу, ґрунтується на системному, особистісно орієнтованому, комплексному, інтегративному, психосоціальному, аксіологічному, культурологічному, акмеологічному, компетентнісному, діяльнісному, синергетичному, рефлексійному та середовищному підходах. Особливу увагу зосереджуємо на метапредметному, компетентнісному, середовищному і рефлексійному підходах.

Водночас акцентуємо увагу на дидактичних принципах, які є загальними вимогами до формування змісту освіти й організації навчально-виховного процесу як у цілому, так і в окремих його частинах, тому ми виокремлюємо, з огляду на зміст профільного навчання, три групи принципів: проектування, конструювання навчального матеріалу, варіативність.

Серед пріоритетних принципів проектування змісту профільного навчання — фундаменталізація наукових знань; гуманітаризація; відповідність змісту освіти загальним цілям сучасної освіти; співвіднесеність всіх компонентів змісту освіти; корисність знання для практичної діяльності особистості в дорослому житті.

Групу принципів конструювання змісту профільного навчання мають складати: єдність інваріантної та варіативної складових; наступність; системність у конструюванні змісту навчального матеріалу; гнучкість.

В основу варіативності змісту профільного навчання має бути покладено низку принципів: фуркації; альтернативності; продуктивності навчання; інтеграції навчального змісту; діагностико-прогностичної реалізованості; урахування єдності змістової та процесуальної сторін навчання.

Тож процес формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної та варіативної складових скеровується виокремленими дидактичними принципами з урахуванням специфіки профілю та особливостей навчальних предметів, метапредметів та інтегрованих курсів.

Серед завдань профільного навчання ми виділяємо: забезпечення наступності між загальною середньою та професійною освітою; професійну орієнтацію та самовизначення старшокласників; психолого-педагогічну діагностику щодо визначення готовності до прийняття самостійних рішень, пов'язаних з професійним становленням; становлення загальнокультурного, загальнонавчального, особистісного, соціального розвитку учня через формування в нього системи ключових компетентностей; виховання цілісної особистості учня (розвиток навчально-пізнавальних і професійних інтересів, нахилів, здібностей і обдарувань, ціннісно-моральних установок, творчої самостійності).

З огляду на мету, цілі та завдання профільного навчання ми виокремили такі компетентності: соціальну; дослідницьку; продуктивну; предметну; інформаційно-комунікаційну; комунікативну; ціннісно-смыслову; самоосвітню; здоров'язберезувальну; моральну.

Отже, теоретичними і методологічними основами формування змісту профільного навчання в єдності його інваріантної та варіативної складових є дидактичні, психологічні, методичні умови, засоби і чинники, ціннісні орієнтації і ключові компетентності, що забезпечуватиме процес і результат становлення, розвитку фізично, морально і психологічно здорової особистості, соціалізації її впродовж життя.

МІЖПРЕДМЕТНА ІНТЕГРАЦІЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

О. В. Барановська, к. пед. н.

Результати ретроспективного аналізу засвідчили, що проблема інтеграції змісту навчання тривалий час залишалася пріоритетною проблемою дидактики. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти йдеться про необхідність створення гнучкої структури шкільних навчальних програм і планів, необхідність міжпредметної інтеграції, формування міжпредметної компетентності.

Поняття «інтеграція змісту освіти» у дидактиці трактується як процес виявлення однотипних сутностей (закономірностей) в елементах змісту навчання та встановлення їх системної цілісності. Інтеграція самостійних предметів чи окремих елементів змісту в єдину систему відбувається на основі закономірних зв'язків між ними. Основне завдання інтеграції змісту споріднених предметів у старшій школі — суттєве переосмислення і перегляд їх змістового наповне-